



Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto oikeusministeriölle hallituksen esityksen luonnoksesta laeiksi esitutkintalain, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:n muuttamisesta

Rikosprosessin sujuvoittamista koskevan esitysluonnoksen perusteella saa hyvän käsityksen asian taustasta, tavoitteista ja keskeisistä ehdotuksista. Esitysluonnoksessa on hyödynnetty hyvin asiaa koskevaa tutkimus- ja tilastotietoa. Esityksessä on tuotu esille olennaisia vaikutuksia, mutta vaikutuksia rikosasioiden asianosaisten oikeusturvaan tulisi kuitenkin täydentää.

Esitysluonnoksen keskeisimmät puutteet ja kehittämiskohteet

- i) Esitysluonnoksessa ehdotetaan esitutkintaa ja syyteharkintaa koskevaan sääntelyyn useita muutoksia, joiden katsotaan parantavan rikosasioiden asianosaisten oikeusturvaa. Esityksessä tulisi kuitenkin arvioida tarkemmin rikosprosessin tehostamisen vaikutuksia rikosasian asianosaisiin ja heidän oikeusturvaansa. Millaisia vaikutuksia näillä muutoksilla voi olla haavoittuvassa asemassa oleville henkilöille?
- ii) Esityksessä olisi hyvä pohtia esityksen vaikutuksia oikeudenkäynnin avoimuuteen ja julkisuuteen, kun kirjallisen menettelyn ja poissaolokäsittelyn soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavan vakavampiinkin rikoksiin.

1. Hallituksen esitysluonnoksen keskeinen sisältö

Tässä esitettävä kuvaus on suora lainaus esitysluonnoksen ”esityksen pääasiallinen sisältö” -jaksosta:

”Esitys sisältää ehdotuksia rikosprosessin sujuvoittamiseksi muuttamalla esitutkintalain, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja oikeudenkäymiskaaren säännöksiä.



Esitutkintaa ja syyteharkintaa koskevaa sääntelyä sujuvoitettaisiin muuttamalla asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen selvittämistä ja käsittelyä, rikosilmoituksen kirjaamisvelvollisuutta, toimenpiteistä luopumista, esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyövelvollisuutta, loppulausuntomenettelyä ja päätösten perusteluvelvollisuutta. Uusia, rikosprosessia sujuvoittavia säännöksiä ehdotetaan oikeuksien ja velvollisuuksien ilmoittamisesta kuulusteltavalle sekä tiedottamisesta esitutkinnassa. Erityisen laajojen rikosasioiden käsittelyä sujuvoitettaisiin myös mahdollistamalla yleistiedoksiannon käyttö ja rikosilmoituksen liittäminen samasta rikoksesta tehdyille aikaisemmalle ilmoitukselle.

Rikosasioiden tuomioistuinkäsittelyä koskevaa sääntelyä sujuvoitettaisiin mahdollistamalla haasteen puhelintiedoksianto silloin, kun asia voidaan käsitellä kirjallisessa menettelyssä tai vastaajan poissaolosta huolimatta. Vastaavaa menettelyä voitaisiin käyttää myös haastemiehen tavatessa sattumalta jonkun haastettavan. Kirjallisen menettelyn ja poissaolokäsittelyn soveltamisaloja laajennettaisiin korottamalla enimmäisrangaistuksia ja sujuvoittamalla näiden menettelyjen käyttöä.

Ehdotetuilla muutoksilla tavoitellaan rikosoikeudenhoidon resurssien nykyistä oikeudenmukaisempaa ja tarkoituksenmukaisempaa kohdentamista. Rikosprosessia sujuvoittamalla voidaan antaa oikeusturvaa tehokkaammin ja lyhentää käsittelyaikoja.”

2. Arvio hallituksen esitysluonnoksesta ja vaikutusarvioinneista

2.1 Yleiset huomiot

Esitysluonnoksen mukaan Suomessa rikosasioiden käsittely on pidentynyt, mikä voi vaarantaa esimerkiksi oikeusturvan toteutumista. Esityksellä tavoitellaan rikosprosessin sujuvoittamista ja kustannussäästöjä.

Arviointineuvosto katsoo, että esitysluonnoksessa on kuvattu hyvin asian tausta, tavoitteet ja keskeiset ehdotukset. Esitysluonnos on laadittu niin, että myös asiaa tuntematon lukija saa helposti käsityksen esityksen keskeisestä sisällöstä.

Arviointineuvosto katsoo, että esitysluonnoksessa on kuvattu hyvin muita toteuttamisvaihtoehtoja ja perusteltu, miksi muut vaihtoehdot eivät ole tarkoituksenmukaisia. Esitysluonnoksessa tuodaan ilmi se, ettei rikosprosessia voida sujuvoittaa pelkästään lisäresursseilla tai viranomaisten toimintatapoja kehittämällä, vaan tarvitaan myös lainsäädäntömuutoksia.

Arviointineuvosto katsoo, että esitysluonnoksessa on informatiivinen katsaus muiden maiden lainsäädäntöön ja muissa maissa käytössä oleviin keinoihin. Esimerkiksi nopeutettua oikeuskäsittelyä on kokeiltu Ruotsissa ja Virossa, joissa käsittelyajat ovat nopeutuneet merkittävästi. Katsauksessa käy ilmi, että rikosasioiden käsittelyä koskevalla lainsäädännöllä on monia yhdistäviä piirteitä eri Euroopan maissa, mutta toteutustavoissa voi olla vaihtelua eri maiden välillä.



Arviointineuvosto katsoo, että esitysluonnoksessa on kuvattu keskeinen lausuntopalaute ja se, millä tavalla esitysluonnosta on täydennetty tai muutettu lausuntopalautteen perusteella.

Arviointineuvosto pitää myönteisenä sitä, että esitysluonnoksessa on hyödynnetty erilaista tutkimus- ja tilastotietoa.

2.2 Muut ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset

Esitysluonnoksessa on arvioitu seikkaperäisesti esityksestä aiheutuvia mahdollisia säästöjä viranomaisille.

Arviointineuvosto pitää myönteisenä sitä, että vaikutuksia on kuvattu rikosprosessin eri vaiheissa ja arvioitu kussakin vaiheessa aiheutuvia säästöjä. Esitysluonnoksen mukaan säästöt olisivat kokonaisuudessaan joitakin miljoonia.

Esitysluonnoksessa on paljon numeerista tietoa, mikä on myönteistä. **Arviointineuvosto kuitenkin ehdottaa**, että esityksen viranomaisille kohdistuvat säästöt esitettäisiin esimerkiksi taulukossa, jolloin lukija saisi yhdellä silmäyksellä käsityksen säästöjen mittaluokasta. Myös esimerkiksi rikosasioiden käsittelyaikoja tuomioistuimissa olisi hyvä esittää taulukossa. **Arviointineuvosto katsoo**, että esityksessä sivutaan perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia monessa kohdassa. Esityksessä tulisi kuitenkin kuvata kootusti, millaisia perus- ja ihmisoikeusvaikutuksia esityksellä arvioidaan olevan.

Esitysluonnoksen mukaan esityksen yhtenä tavoitteena on parantaa asianosaisten oikeusturvan saatavuutta, kun rikosasian käsittelyn olisi nopeampaa ja edullisempaa. Esityksessä on tuotu esille rikosprosessin sujuvoittamisen säästövaikutusten lisäksi joitakin vaikutuksia rikosasian asianosaisiin. **Arviointineuvosto katsoo**, että esityksessä tulee arvioida tarkemmin rikosprosessin tehostamisen vaikutuksia rikosasian asianosaisiin ja heidän oikeusturvaansa. Miten ehdotetut muutokset voivat parantaa tai heikentää rikosprosessin asianosaisten oikeusturvaa tai heidän oikeuksiaan? Lisäksi esityksessä olisi hyvä tarkentaa esityksessä eri kohdissa mainittuja oikeusturvakeinoja.

Esitysluonnoksella laajennettaisiin kirjallisen menettelyn soveltamisalaa niin, että kirjallisessa menettelyssä voitaisiin käsitellä nykyistä vakavampia rikoksia ja tuomita vastaajalle hieman nykyistä ankarampia seuraamuksia.¹ Kirjallinen menettely edellyttäisi kuitenkin asianosaisten suostumusta. Lisäksi vastaajalla olisi mahdollisuus hiljaisesti luopua oikeudesta pääkäsittelyyn. Tämän edellytyksenä olisi, että vastaaja on tunnustanut teon ja ilmoittanut suostumuksensa kirjalliseen menettelyyn. **Arviointineuvosto katsoo**, että esityksessä tulisi tarkentaa, millaisia vaikutuksia kirjallisen menettelyn soveltamisalan laajentamisella on käytännössä yksilön oikeusturvaan. Mitä vaikutuksia tällä ehdotuksella on esimerkiksi haavoittuvassa asemassa olevien oikeusturvaan, jos henkilö ei esimerkiksi ymmärrä antamansa suostumuksen merkitystä?

¹ Esitysluonnoksen mukaan kirjallinen menettely soveltuisi rikoksiin, joista säädetty enimmäisrangaistus on nykyisen kahden vuoden asemesta neljä vuotta vankeutta. Lisäksi kirjallisessa menettelyssä voitaisiin tuomita nykyistä pidempi, enintään yhden vuoden vankeusrangaistus.



Arviointineuvosto kiinnittää huomiota siihen, voiko rikosilmoituksen kirjaamatta jättäminen johtaa siihen, että joitakin rikostyyppjä jäisi kokonaan tutkimatta, jos rikostyyppi on vaikeasti todennettavissa tai se on hyvin harvinainen tai hyvin yleinen. Voiko esimerkiksi ulkomaalaistausten henkilöiden ihmiskauppa tai kunniaväkivalta jäädä kirjaamatta, jos rikoksen uhri ei pysty antamaan asiasta viranomaisille riittäviä tietoja?

Kirjallisen menettelyn soveltamisalan laajentamisen lisäksi esitysluonnoksessa ehdotetaan laajennettavan myös poissaolokäsittelyn soveltamisalaa. Poissaolokäsittelyssä rikos voidaan tutkia ja ratkaista vastaajan poissaolosta huolimatta. **Arviointineuvosto tuo esille**, että rikosasian käsittely kirjallisessa menettelyssä tai poissaolokäsittelyssä vaikuttaa oikeudenkäynnin avoimuuteen ja julkisuuteen. Tämä voi olla rikosprosessin uskottavuuden ja luotettavuuden näkökulmasta tärkeää asianosaisille. Esityksessä olisi hyvä pohtia tätä näkökulmaa, varsinkin kun näiden menettelyjen käyttöä ehdotetaan laajennettavan myös vakavampiin rikoksiin.

Esitysluonnoksen mukaan haastemiehet voisivat toimittaa haastamisen ”tien päällä”. Tämä toimivaltuus on nykyisin poliisin käytettävissä. Lisäksi menettelyä sujuvoitettaisiin niin, ettei vastaajalle tarvitsisi luovuttaa haasteasiakirjaa tiedoksiannon yhteydessä, vaan riittävää olisi selostaa sen sisältö. **Arviointineuvosto katsoo**, että esityksessä olisi hyvä kuvata, miten ”tien päällä” haastaminen käytännössä tapahtuisi. Esityksessä tulisi myös arvioida, millaisia vaikutuksia tällaisella haastamisella olisi esimerkiksi haavoittuvassa asemassa oleville henkilöille, joilla voi olla vaikeuksia ymmärtää, mitä haastaminen tarkoittaa.

3. Lainsäädännön arviointineuvoston lausuma

Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto on annettu esitutkintalakia, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettua lakia ja oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:n muuttamista koskevasta hallituksen esityksestä (hankenumero: OM060:00/2023), jonka oikeusministeriö toimitti arviointineuvoston käyttöön sähköpostitse 22.9.2025. Lausunto on julkinen.

Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos täyttää hyvin lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimukset. Arviointineuvosto suosittelee, että hallituksen esitysluonnosta täydennetään neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

Helsingissä 9. lokakuuta 2025

Eeva-Liisa Inkeroinen

Lainsäädännön arviointineuvoston puheenjohtaja



Essi Römpötti

Johtava asiantuntija, lainsäädännön arviointineuvoston sihteeri

Yhteystiedot:

Valtioneuvoston kanslia
PL 23, 00023 Valtioneuvosto
vnk.fi
p. 0295 16001



Liite 1 Arviointineuvoston käyttämät standardilausumat

5. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos täyttää kiitettävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimukset. Arviointineuvostolla on vain vähäisiä lisäysehdotuksia hallituksen esitysluonnokseen.

4. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos täyttää hyvin lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimukset. Arviointineuvosto suosittelee, että hallituksen esitysluonnosta täydennetään neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

3. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos noudattaa tyydyttävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjetta. Arviointineuvosto suosittelee, että esitysluonnosta korjataan neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

2. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnos noudattaa välttävästi lainvalmistelun vaikutusarviointiohjetta. Hallituksen esitysluonnoksessa on olennaisia puutteita ja esitysluonnosta tulee korjata neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

1. Arviointineuvosto katsoo, että hallituksen esitysluonnoksen puutteet ovat niin merkittäviä, ettei esitysluonnos täytä lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen vaatimuksia. Hallituksen esitysluonnoksen pohjalta ei pysty muodostamaan riittävää ja perusteltua käsitystä esityksestä, eikä sen taloudellisista ja yhteiskunnallisista vaikutuksista. Ilman puutteellisuuksien korjaamista on vakavasti harkittava, voiko hallituksen esityksen antaa eduskunnan käsiteltäväksi.*

* Viimeinen virke jätetään pois niissä tilanteissa, kun esitystä ei käytännössä voida vetää pois.